

КУЛЬТУРНО-ДУХОВНА ЄДНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Під час розгляду питання про передумови утворення Європейського Союзу (далі – ЄС) слід зважати на їхню різноманітність. Серед усіх чинників виокремлюють політичні, економічні, духовно-культурні тощо. Проте в теорії права Європейського Союзу залишається невирішеним питання про роль кожного з чинників у процесі розвитку та становлення останнього. Найменш дослідженим чинником на даному етапі є духовно-культурна єдність ЄС [4].

Культурно-духовна єдність на думку вчених виявляється як чинник інтеграції європейських народів навіть не зважаючи на їхню культурну різноманітність [1, с.83]. Однак визнання важливої ролі культури, культурної політики та культурної інтеграції виникло не з перших днів заснування Європейського Союзу. На початковому етапі утворення ЄС домінували політичний та економічний чинники.

В умовах біполярності світу та глибокої економічної кризи європейських держав, що були зумовлені наслідками Другої світової війни, країни потребували першочергового встановлення внутрішнього і зовнішнього миру та відбудови економік задля забезпечення економічного благополуччя. Ідея духовно-культурної єдності на той час вже набувала поширення, проте не могла знайти свого втілення через відсутність внутрішнього миру та досить ворожі взаємини між державами. Об'єднання країн мало суто ринкову необхідність і лише через проблеми економічної інтеграції уряди країн прийшли до висновку про необхідність формування об'єднуючого духовного чинника. Саме у цей спосіб можливо було зберегти існування об'єднання європейських держав та утримати позиції у протистоянні впливу США та СРСР.

Перше посилення на необхідність культурного об'єднання відбулося у 1992 році із прийняттям Маастрихського договору. У Преамбулі Договору про Європейський Союз визначено, що: « [Голови держав] отримуючи натхнення від культурної, релігійної та гуманістичної спадщини Європи, на основі яких сформувалися універсальні цінності – недотор-

¹ Студентка 5 курсу Факультету адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

канні і невідчужувані права людини, свобода, демократія, рівність і правова держава вирішили заснувати Європейський Союз»[2].

Лідери ЄС звернули увагу на культурний аспект процесу європейської інтеграції тільки тоді, коли почалася криза інтеграції і коли потрібні були нові рішення, що дозволяють громадянам країн-учасниць приєднатися до інтеграційного процесу в рамках ЄС. Із цього моменту культура розглядалася як основний і навіть єдиний засіб забезпечення ефективного діалогу і співпраці між державами-членами. Тим не менш слід зауважити, що роль культурно-духовної спільності цих народів ніколи не була визначальним чинником об'єднання європейських народів на початковому етапі формування. Здебільшого виокремлення такого чинника ґрунтується на необхідності подолання на той час кризи європейського об'єднання.

Оскільки первісно європейські інтеграційні процеси були потребою економічною, і мали на меті ефективне відновлення економіки європейських країн після занепаду за результатами Другої світової війни, то громадяни окремих держав досить скептично відносилися до появи такого міжнародного утворення та побоювались зменшення національного суверенітету та звуження власних прав та свобод. Щоб зберегти ЄС, стало необхідним пропагувати ідеї культурної, релігійної та духовної єдності, які б більш ефективно об'єднували народи задля досягнення спільних цілей. Проте, в розрізі цього питання не можна казати про штучність даної культурної політики, оскільки дійсно народам Європи притаманні спільні цінності, що формувалися протягом тривалого періоду знаходження територій під впливом колишньої Священної Римської імперії та інших історичних процесів.

Так само вплив єдиної релігії має суттєве значення для формування спільних духовних цінностей народів. На обґрунтування даної тези можна навести думку вчених, що зазначали: «Для свого тріумфу європейська ідея спочатку повинна була зародитися, потім концептуально виокремитися та набути форми науково обґрунтованої теорії. З цією метою необхідно було, щоб вона опанувала громадськістю, яка й створює історію» [3, Гл. X, §1].

Найважливішим проявом духовно-культурної єдності як важливого чинника формування євроінтеграції була і є прихильність країн Європи принципам та ідеалам демократії, досить високий рівень законослухняності та правосвідомості європейських громадян. У цей момент як чин-

ник об'єднання європейських народів прийшла ідея європейської єдності, яка обґрунтовувалася вченими та філософами ще з періоду середньовіччя. Це наводить на думку, що навіть при переслідуванні суто економічних цілей при формуванні, держави-члени все ж таки наголошували на потребі враховувати культурні аспекти одне одної в міжнародних відносинах та їхній сукупний вплив і вплив на культуру союзу в цілому.

Якби Європейський Союз не обґрунтовував ідею духовно-культурної єдності, громадяни держав-членів не підтримали б ідею об'єднання, оскільки інтереси домінуючих держав, наприклад Франції, були суто національно орієнтованими і ідея загального благополуччя європейських народів не знайшла б свого втілення в життя. Культура тут виступає чинником, що прискорює розвиток держав на ґрунті ідейної об'єднаності.

Таким чином, ідея духовно-культурної єдності була необхідною для об'єднання європейських народів. Без її втілення ЄС не зміг би втримувати та в подальшому підвищувати рівень власного розвитку задля забезпечення мирного співіснування народів та створення міцної економіки й процвітання. Пропонуємо надалі у теорії права Європейського Союзу визначати духовно-культурну єдність як вагомий, а не другорядний чинник розвитку і становлення ЄС, який хоча й не був визначальним на етапі утворення ЄС, проте став вкрай необхідним для розвитку та становлення останнього.

Література:

1. Яковюк, І. Історичні передумови і основні етапи європейської інтеграції // Вісник Академії правових наук України. 2003р. №4 (35). – Х. : Право, 2003. – С. 82–92.
2. Договір про Європейський Союз. Міжнародний документ від 07.02.1992. URL:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата звернення: 18.04.2018).
3. Интеграционное право, под ред. Кашкина С. Ю., Изд. Проспект, 2017. – 745 с.
4. Яковюк І. В. Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Х. : Право, 2007. – №13. – С. 3–16.

Науковий керівник: Донець А. А., к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права Національного університету імені Ярослава Мудрого.